

Rozdział 4

Czynniki pozytywnie i negatywnie wpływające na korzystanie z programu kredytów studenckich

Wojciech Misterek*

Wprowadzenie

Programy kredytów studenckich do tej pory zostały wdrożone w kilkudziesięciu państwach na całym świecie. Poszczególne systemy różnią się od siebie znacząco, na co wpływ mają cele ich wprowadzenia, zastosowane instrumenty zachęcające do uczestnictwa oraz wymagania, jakie muszą spełniać studenci lub ich rodziny. Wprowadzenie ustawy z dnia 17 lipca 1998 roku o pożyczkach i kredytach studenckich miało głównie na celu stymulowanie osób młodych do kontynuacji edukacji na polskich uczelniach oraz zapewnienie dostępu do kształcenia osobom o niskich dochodach. Kilkunastoletni okres realizacji tego programu w Polsce pokazuje jednak bardzo ograniczone oraz stale malejące zainteresowanie kredytami studenckimi. Dodatkowo, jak wynika z badań, środki pozyskane z tego źródła nierzadko przeznaczane są na cele niezwiązane z inicjatywą ustawodawcy. Przez znaczną część uczestników programu kredyt jest traktowany jako źródło pozyskania taniego kapitału inwestycyjnego lub w całości przeznaczany na wydatki niezwiązane z edukacją. Opisana sytuacja stała się przesłanką do zbadania z jednej strony kredytobiorców, w celu określenia czynników, które determinują osoby młode do zaciągania badanej formy finansowania, a z drugiej strony tych studentów, którzy nie zdecydowali się na uczestnictwo w programie, w poszukiwaniu determinant takiej decyzji. Źródłem informacji stały się badania przeprowadzone w 2015 roku przez Studenckie Koło Naukowe Finansistów Wydziału Ekonomicznego UMCS pod patronatem pracowników naukowych Katedry Bankowości na temat finansowych aspektów funkcjonowania studentów miasta Lublin.

* Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Ekonomiczny, Katedra Bankowości.

4.1. Przegląd literatury dotyczącej problematyki kredytów studenckich

W drugiej połowie XX wieku nastąpił dynamiczny wzrost znaczenia szkolnictwa wyższego w polityce gospodarczej poszczególnych państw. W dużej mierze było to następstwem badań prowadzonych w tamtym okresie, pokazujących kluczową rolę kapitału ludzkiego, w tym edukacji, w rozwoju gospodarczym¹. W efekcie systematycznie zwiększała się liczba osób kształcących się, co pociągało za sobą znaczny wzrost kosztów finansowania edukacji. Zjawisko to skłoniło władze niektórych krajów do poszukiwania możliwości przeniesienia ciężaru finansowania na studentów i ich rodziny². Wprowadzenie partycypacji studenta w finansowaniu edukacji było i jest tłumaczone z jednej strony koniecznością wsparcia uczelni w celu zabezpieczenia wysokiego poziomu kształcenia, a z drugiej – podniesieniem efektywności funkcjonowania na rynku pracy po ukończeniu studiów. Ten drugi aspekt jest kluczowy dla akceptacji odpłatności za studia wyższe i z założenia ma być realizowany na 4 płaszczyznach, takich jak: wzrost zarobków związanych z wyższymi kwalifikacjami, mniejsze zagrożenie bezrobociem wynikające z większego prawdopodobieństwa znalezienia zatrudnienia, większa stabilność pracy oraz lepsza jakość pracy mierzona zarówno satysfakcją z jej wykonywania, jak i mniejszą szkodliwością dla zdrowia³.

Problemem okazała się jednak dostępność edukacji na szczeblu wyższym dla szerokich rzesz społeczeństwa, głównie tych o niższych dochodach. W konsekwencji niektóre państwa zaczęły wprowadzać różne rozwiązania ułatwiające potencjalnym studentom pozyskanie odpowiednich środków na współfinansowanie edukacji oraz utrzymanie w okresie kształcenia. Jednym z częściej stosowanych instrumentów okazał się kredyt studencki⁴. Do tej pory takie rozwiązanie zostało wprowadzone w około 70 państwach na całym świecie⁵. Poszczególne systemy różnią się znacząco od siebie, na co wpływ mają zarówno cel wprowadzenia programu, jak i zastosowane instrumenty zachęcające do uczestnictwa w nim.

- 1 Por.: S. Bassanini, S. Scarpenta, *Does human capital matter for growth in OECD countries? Evidence from pooled mean-group estimates*, OECD Economics Department, WP 282, Paris 2001, s. 399–405; W.W. McMahon, *Education and Development: Measuring the Social Benefits*, Oxford University Press, Oxford 2000, s. 1–320.
- 2 N. Barr, I. Crawford, *Funding higher education in an age of expansion*, „Education Economics” 1998, No. 6, s. 45–70.
- 3 O. Debande, *Review of Instruments for Student Loans in Tertiary Education*, „European Journal of Education” 2004, Vol. 39, No. 2, s. 162.
- 4 C. Colclough, *Raising additional resources for education in developing countries: Are graduate payroll taxes preferable to student loans?*, „International Journal of Educational Development” 1990, No. 10, s. 170–172.
- 5 H. Shen, A. Ziderman, *Student Loans Repayment and Recovery: International Comparisons*, IZA Discussion Paper, No. 3588/2008, s. 2.

Analiza kilkudziesięciu modeli współfinansowania edukacji poprzez kredyt studencki pozwoliła B. Dente i N. Piraino na określenie czterech modeli funkcjonowania takich systemów⁶.

Model 1. Model wyrównywania różnic dochodowych

Istotą tego modelu jest zapewnienie pełnej dostępności do szkolnictwa wyższego osobom o niskich dochodach. Tym samym na pierwszy plan wysuwa się aspekt społeczny, który wpływa na ograniczenie dostępności do tej formy wsparcia wyłącznie dla wąskiej grupy osób, która nie może skorzystać z rozwoju poprzez edukację ze względu na swój status materialny. Jedną z najważniejszych cech tego modelu jest także zagwarantowanie znacznych preferencji pozwalających na ułatwienie spłaty zobowiązania w przyszłości oraz uniknięcie zjawiska awersji do zadłużania się osób o niskich dochodach. Dodatkowo konieczne jest uwzględnienie w wartości wsparcia możliwości sfinansowania zarówno opłaty za studia, jak i kosztów utrzymania, a w mechanizmie spłaty zobowiązania odniesienia do przyszłych, a nie obecnych dochodów kredytobiorcy.

Model 2. Model zwiększenia dochodowości uniwersytetów

Wprowadzenie tego modelu ma na celu zwiększenie zasobności finansowej uczelni w celu podniesienia jakości kształcenia i ograniczenie oddziaływania na edukację środków publicznych. W konsekwencji kredyt studencki ma głównie umożliwić pozyskanie środków przez osoby, które nie posiadają w momencie kształcenia zdolności kredytowej. Dlatego też system ten powinien być dostępny dla wszystkich studentów, bez ograniczeń dochodowych i powinien finansować wyłącznie czesne. Dodatkowo oprocentowanie kredytu może być zbliżone do komercyjnego, ponieważ przyszłe korzyści z wykształcenia powinny rekompensować koszty finansowania. Ewentualna premia ze środków publicznych powinna mieć wyłącznie charakter motywacyjny i zachęcać do wyteźonej pracy w okresie studiów.

Model 3. Model dostosowania kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy

Głównym celem tego modelu jest zachęcenie do studiowania na wybranych kierunkach, które są albo deficytowe z perspektywy rynku pracy, albo istotne dla realizacji polityki rozwoju państwa lub regionu. W konsekwencji programy te powinny zawierać szerokie spektrum preferencji finansowych i uwzględniać mechanizm spłaty zobowiązania z przyszłych dochodów kredytobiorcy jako zachęty do skorzystania z programu. Dodatkowo programy realizowane w tym modelu powinny być skierowane do szerokiego spektrum uczestników i nie powinny zawierać ograniczeń dochodowych, a środki pozyskane z kredytu powinny zapewnić możliwość sfinansowania zarówno opłat na rzecz uczelni, jak i kosztów utrzymania się studenta. Warto zaznaczyć, że proponowane w nim rozwiązania stanowią

6 B. Dente, N. Piraino, *Models for determining the efficiency of student loans policies*, „Journal of Higher Education Policy and Management”, August 2011, Vol. 33, No. 4, s. 378–383.

często uzupełnienie dla pozostałych modeli, czego przykładem może być rynek Stanów Zjednoczonych⁷.

Model 4. Promocji autonomii studentów

Celem tego rozwiązania jest zapewnienie niezależności młodzieży od budżetu swoich rodziców i tym samym stworzenie większej swobody do kształtowania swojej ścieżki rozwoju. W konsekwencji model ten nie powinien zawierać ograniczeń dochodowych dla potencjalnych uczestników i umożliwiać sfinansowanie zarówno chesnego, jak i kosztu utrzymania studenta. Kluczowym elementem tego systemu powinno być także uzależnienie spłaty zobowiązania od przyszłych dochodów kredytobiorcy oraz stworzenie szerokiego spektrum preferencji, które tworzyłyby właściwy system zachęt. Model ten obecnie stosowany jest w większości państw skandynawskich.

Analiza powyższych modeli pozwala na stwierdzenie, że polskie rozwiązania prawne w największym stopniu odpowiadają konstrukcji zapisanej w modelu pierwszym. Wynika to zarówno z intencji prawodawców, gdyż celem programu kredytów studenckich jest zapewnienie dostępu do edukacji osób mniej zamożnych, jak i z konstrukcji przyznawania kredytu, która uzależnia jego otrzymanie od dochodów rodziców lub opiekunów. Potwierdzenia tej tezy można upatrywać także w stworzonym bardzo szerokim i różnorodnym systemie preferencji.

Dotychczas w publikacjach zagranicznych dotyczących kredytów studenckich skupiano się w znacznej mierze na opisie systemów wprowadzonych w poszczególnych państwach w kontekście realizowanych przez nie zadań oraz osiągniętych efektów⁸. Informacje tego rodzaju uzupełniano o analizy porównawcze różnych rozwiązań w obszarze stosowanych form preferencji oraz osiąganego celu z punktu widzenia uczelni oraz samego studenta⁹. Na szczególną uwagę zasługują także opracowania weryfikujące wpływ różnych rozwiązań na rzeczywiste upowszechnienie się edukacji oraz jej równą dostępność dla osób o niższych dochodach¹⁰.

7 L. Mulig, *Mired in Debt: Graduate School Debt*, „Business Studies Journal” 2014, Vol. 6, No. 1, Special Issue, s. 73–78.

8 E. Berlinger, *An Efficient Student Loan System: Case Study of Hungary*, „Higher Education in Europe” 2009, Vol. 34, No. 2, s. 257–267.

9 Porównaj: Albrecht, D. Ziderman, A., *Student loans: an effective instrument for cost recovery in higher education?*, World Bank Research Observer, vol. 8/1993, str. 357-374, Johnstone D. B., *The Applicability of Income Contingent Loans in Developing and Transitional Countries*, „Journal of Educational Planning and Administration”, April 2004, str. 159-174, Salmi, J., *Student Loans in an International Perspective: The World, Bank Experience*, Working Paper 27295, January 2003, World Bank, Washington, DC, str. 1-25

10 B. Chapman, C. Ryan, *Income-Contingent Financing of Student Charges for Higher Education: Assessing the Australian Innovation*, „The Welsh Journal of Education” 2002, Vol. 11, No. 1, s. 45–63.

W ostatnim okresie szczególnie ważne stały się publikacje prezentujące problem nadmiernego zadłużenia studentów, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych, gdzie coraz częściej mówi się o kryzysie w tym obszarze¹¹ oraz o konieczności interwencji państwa na tym rynku w celu ograniczenia ryzyka niewypłacalności młodych ludzi w okresie wejścia na rynek pracy¹². Zamieszczone poniżej badania stanowią uzupełnienie wcześniejszych prac naukowych, jako że starają się zdiagnozować czynniki wpływające na powszechność wykorzystania tej formy finansowania edukacji.

4.2. Powszechność wykorzystania kredytów studenckich w Polsce i wybranych krajach

Zastosowanie jednego z czterech modeli kredytu studenckiego wskazanych przez B. Dente i N. Piraino w sposób kluczowy wpływa na powszechność wykorzystania tego instrumentu w danym kraju. Różne są bowiem cele, jakie w ramach tych programów mają osiągnąć zarówno system edukacji, jak i sam student. Dodatkowo już na etapie identyfikacji modeli jednym z kluczowych czynników ich podziału stała się swoboda dostępu do tej formy finansowania. W modelach, których podstawowym celem jest dostarczenie odpowiednich środków na uczelnie lub też umożliwienie wysokiego poziomu autonomii osób studiujących, brak jest takich ograniczeń. Dodatkowo rozwiązania takie stosowane są przede wszystkim w państwach, gdzie udział środków publicznych w finansowaniu edukacji jest na niskim poziomie, a główny ciężar finansowania kształcenia przerzucony jest na studentów i ich rodziny. W konsekwencji powszechność wykorzystania kredytu jest bardzo duża. Dla odmiany w państwach, gdzie zasadniczym celem tego instrumentu jest zniwelowanie barier w dostępie do edukacji osób o niskich dochodach lub też stymulowanie edukacji w wybranych dziedzinach, powszechność wykorzystania kredytu studenckiego jest znacznie niższa. Zwłaszcza że założenia tych modeli uwzględniają swoiste ograniczenia, ponieważ finansowe zachęty realizowane z budżetu państwa mają być kierowane do wybranej wąskiej grupy odbiorców.

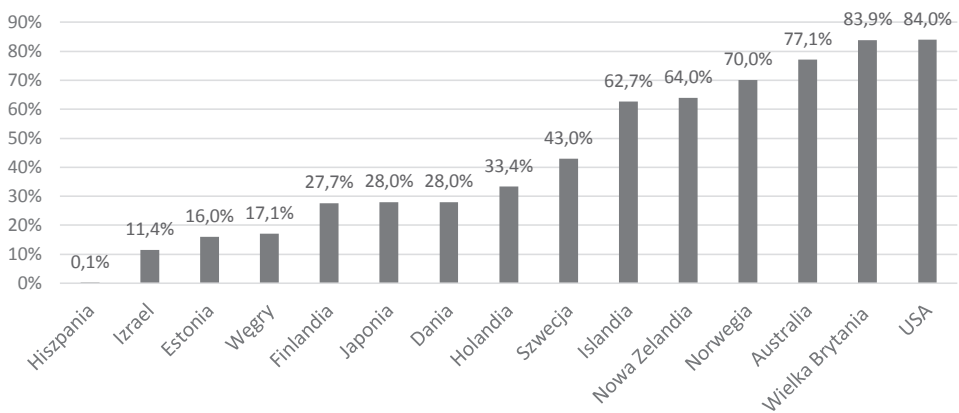
Dane zamieszczone na wykresie 4.1 potwierdzają wcześniejszą tezę, że różnorodność zastosowanych rozwiązań w zakresie kredytu studenckiego oraz specyfika finansowania systemu kształcenia w sposób znaczący przekładają się na powszechność wykorzystania kredytu przez studentów. Najrzadziej z omawianego

11 K.A. Razaki, W. Koprowski, D.L. Lindberg, *The Student Loan Crisis: Background, Motivations of Participants, and Regulatory Issues*, „Journal of Business and Accounting” 2014, Vol. 7, No. 1, s. 94–105.

12 I. McCarthy, B.R. Silliman, *An Earned Student Loan Repayment Program: A Tax Policy Proposal*, „Journal of Business and Accounting” 2015, Vol. 8, No. 1, s. 27–49.

rozwiązania korzystają studenci w Hiszpanii, gdzie tylko 0,1% osób studiujących zaciągnęło zobowiązanie w celu sfinansowania edukacji lub kosztów utrzymania podczas studiów. Następnie możemy wyróżnić państwa o znikomym wpływie kredytu w finansowaniu edukacji, gdzie udział kredytobiorców wśród studiujących kształtuje się na poziomie kilkunastu procent (Izrael, Estonia, Węgry). Na drugim biegunie znajdują się kraje, w których funkcjonuje model finansowania edukacji oparty na środkach prywatnych i tym samym udział studentów z kredytem studenckim jest znacznie wyższy i sięga od 70% w Norwegii do 84% w Stanach Zjednoczonych.

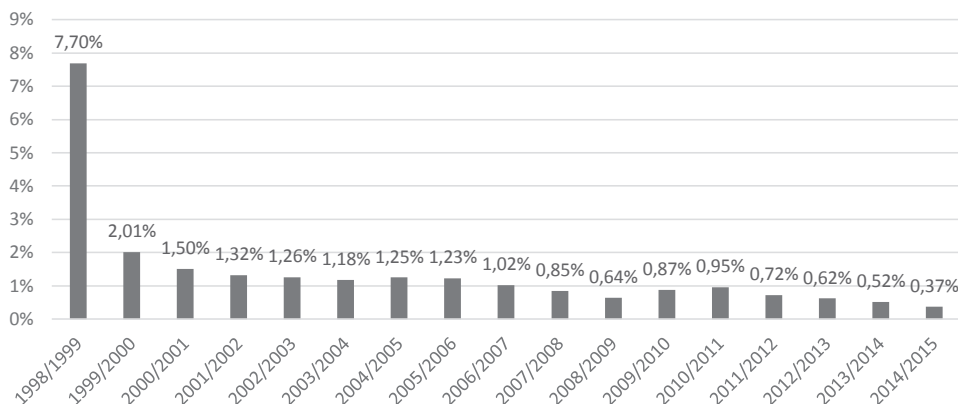
Wykres 4.1. Odsetek studentów korzystających z kredytu studenckiego w wybranych krajach

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Education at a Glance 2014*, OECD Indicators, OECD 2014, s. 274.

Polskie rozwiązania systemowe pozwalają, jak wiemy, na zakwalifikowanie nas do modelu 1, gdzie celem głównym kredytu studenckiego jest wyrównywanie różnic dochodowych i zapewnienie edukacji osobom o niższym statusie materialnym. Potwierdzają to dane zamieszczone na wykresie 4.2, które wskazują, że liczba studentów korzystających z tej formy wsparcia w naszym kraju jest bardzo niewielka i kształtuje się w granicach 0,5–2%. Tylko w pierwszym roku funkcjonowania programu odsetek studentów korzystających z kredytu był znacznie wyższy i osiągnął poziom blisko 8%. Co ważne, z roku na roku liczba studentów uczestniczących w tym programie systematycznie maleje i w ostatnim analizowanym okresie osiągnęła poziom zaledwie 0,37%.

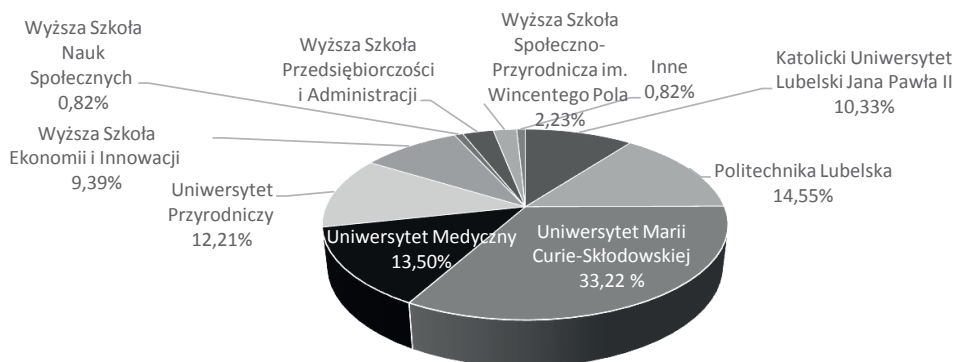
W takiej sytuacji warto zastanowić się nad czynnikami, jakie decydują o zaciągnięciu tego zobowiązania, oraz nad determinantami wpływającymi na powstrzymanie się od tej decyzji. Jest to o tyle interesujące, że system preferencji jest bardzo bogaty, a w konsekwencji kredyt studencki należy do jednych z najatrakcyjniejszych form zadłużenia oferowanych na polskim rynku.

Wykres 4.2. Odsetek studentów korzystających z kredytu studenckiego w Polsce w latach 1998–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatów MNiSW (MENiS) oraz danych GUS za lata akademickie 1999/2000–2014/2015.

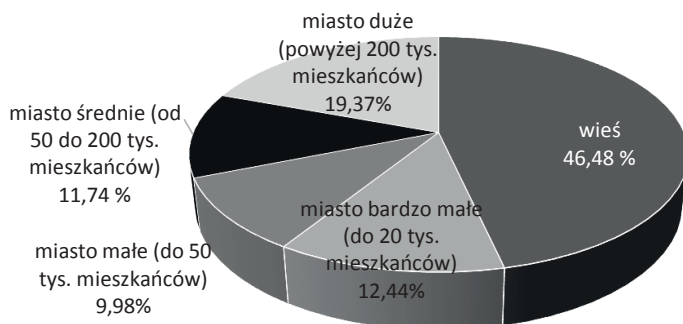
4.3. Opis metodyki badań i próby badawczej

Przedmiotem analizy zamieszczonej w niniejszym rozdziale są badania zrealizowane w 2015 roku przez Studenckie Koło Naukowe Finansistów Wydziału Ekonomicznego UMCS pod patronatem pracowników naukowych Katedry Bankowości na temat finansowych aspektów funkcjonowania studentów miasta Lublin. Badania były prowadzone z wykorzystaniem dwóch technik badawczych: CAWI oraz bezpośredniego wywiadu ankietowego. Ankieta skierowana została do 852 respondentów – 562 kobiet (65,96%) i 290 mężczyzn (34,04%). Wśród ankietowanych dominowali studenci studiów bezpłatnych, którzy stanowili 68,58% próby badawczej. Biorąc pod uwagę tryb studiów respondentów, można zauważyć, że główną grupę tworzyli słuchacze studiów dziennych (72,96%). W grupie studentów wieczorowych znalazły się tylko 4 osoby (0,51%), studenci zaoczeni zaś stanowili 26,53% próby badawczej. Wśród ankietowanych znalazło się 48 osób (5,63% próby badawczej), które studiują na kilku kierunkach, z czego większość to studenci dwóch toków nauczania. Z wykresu 4.3 wynika, że wśród respondentów dominowali studenci Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (33,22%). Znaczny udział mieli także studenci Politechniki Lubelskiej, Uniwersytetu Medycznego, Uniwersytetu Przyrodniczego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji – od ponad 9% do blisko 15% próby badawczej. Pozostałe jednostki miały znacznie mniejszy udział w próbie.

Wykres 4.3. Struktura respondentów w zależności od uczelni

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Próba badawcza w odpowiedni sposób uwzględnia także strukturę studentów w zależności od miejsca zamieszkania. Wśród respondentów większość stanowili mieszkańcy wsi (46,48%) oraz największego ośrodka miejskiego, jakim jest Lublin (19,37%). Znacznie mniejszy udział w próbie mieli mieszkańcy małych oraz średnich miejscowości – łącznie niecałe 35%.

Wykres 4.4. Struktura respondentów w zależności od miejsca zamieszkania

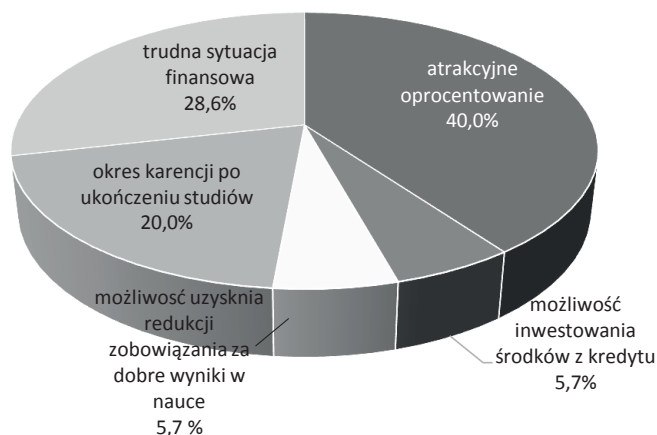
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Podsumowując, można zauważyć, że struktura próby badawczej w pełni odwzorowuje strukturę studentów lubelskich uczelni zarówno w zakresie czynników związanych z kształceniem (wybór uczelni, kierunek studiów i ich tryb), jak i w obszarze czynników demograficznych.

4.4. Czynniki wpływające na korzystanie z programu kredytów studenckich

Badanie przeprowadzone wśród studentów miasta Lublin potwierdza niewielkie zainteresowanie kredytem jako formą finansowania edukacji oraz kosztów utrzymania się w okresie kształcenia. Z badanego instrumentu skorzystało zaledwie 4,79% osób, jest to jednak znacznie więcej, niż wynika to ze statystyk dla całego kraju. W pewnym stopniu na tę sytuację wpływ ma ukierunkowanie programu na zniwelowanie barier w dostępie do edukacji osób o niskich dochodach i tym samym funkcjonowanie ustawowych ograniczeń (np. bariera dochodowa). Wyniki badań zamieszczone na wykresie 4.5 nie potwierdzają jednak do końca tej tezy, gdyż czynnik „trudna sytuacja finansowa” został wskazany jako najważniejszy zaledwie przez 28,6% kredytobiorców. Znacznie większa grupa osób zdecydowała się na uczestnictwo w programie ze względu na szeroki wachlarz preferencji, które pozwalają na pozyskanie takiego kapitału. Czynnikiem, który najczęściej decydował o pozyskaniu tej formy finansowania, było bowiem „atrakcyjne oprocentowanie”, na co wskazało 40% posiadaczy kredytu studenckiego, a kolejne 20% respondentów określiło „karencję w spłacie po ukończeniu studiów” jako kluczową przesłankę podjęcia takiej decyzji. Wydaje się więc, że obecna konstrukcja programu nie realizuje do końca założonego celu, o czym świadczą znikome nim zainteresowanie i sposób przeznaczenia pozyskanych środków. Blisko 6% badanych osób wskazało jako główną determinantę wystąpienia o przyznanie kredytu studenckiego „możliwość inwestowania otrzymanych środków” i czerpanie korzyści z dochodów kapitałowych. Dodatkowo analiza odpowiedzi dotyczących przeznaczenia pozyskanego kapitału pokazała, że 25% badanych kredytobiorców przeznaczają go na inwestycje kapitałowe, tym samym niezgodnie z założeniami ustawodawców.

Wykres 4.5. Czynniki wpływające na korzystanie z programu kredytów studenckich

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Warto zwrócić uwagę także na to, że część badanych potraktowała uczestnictwo w programie jako formę motywacji do lepszego kształcenia, czyli wskazała cel, który nie był kluczowy dla twórców projektu. Potwierdza to spora grupa osób (5,7%), która zdecydowała się na zaciągnięcie zobowiązania ze względu na możliwość uzyskania jego redukcji za dobre wyniki w nauce.

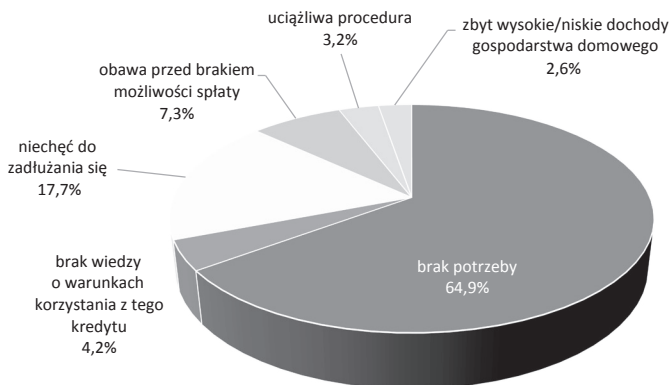
4.5. Czynniki wpływające na niechęć do skorzystania z programu kredytów studenckich

Ograniczone zainteresowanie programem kredytów studenckich uzasadnia konieczność zweryfikowania czynników, które wpływają na niechęć do korzystania z tej formy finansowania. Jednym z najważniejszych jest system finansowania szkolnictwa wyższego w Polsce, który znacznej części studentów gwarantuje nieodpłatność za edukację. W konsekwencji duża grupa osób nie ma potrzeby pozyskania dodatkowego kapitału w okresie kształcenia. Na czynnik ten wskazało aż 64,9% respondentów. Zastanawiający jest jednak fakt, że deklarację tej treści częściej niż słuchacze studiów nieodpłatnych (63,41%) składali studenci miasta Lublin ponoszący koszty kształcenia (67,86%). Ta niespójność wnioskowania może wynikać z większej liczebności grupy osób jednocześnie pracujących i uczących się na studiach zaocznych i tym samym większej ich zdolności do sfinansowania kosztów edukacji i utrzymania w okresie studiów ze środków własnych. Trzeba przy tym zaznaczyć, że udział posiadaczy kredytu w tej grupie jest znacznie wyższy (10,91%) niż w grupie respondentów rekrutujących się spośród słuchaczy studiów nieodpłatnych (2,29%). W konsekwencji dla większości jest to instrument zbędny, jednak dla znacznej części respondentów stanowi kluczowe źródło finansowania kształcenia.

Jak pokazują dane zamieszczone na wykresie 4.6, duża grupa badanych osób jako przesłankę do rezygnacji z kredytu studenckiego wskazała niechęć do zadłużania się (17,7%). Jest to świadectwo znacznych obaw co do przyszłości na rynku pracy po skończeniu studiów. W rezultacie studenci wolą zmniejszyć bieżące wydatki w celu ograniczenia obciążenia przyszłych niepewnych dochodów. Może to być następstwem przeświadczenia, że studia wyższe w Polsce nie gwarantują wyższych dochodów w przyszłości czy wręcz otrzymania jakiegokolwiek pracy. Potwierdzeniem tej tezy jest znaczny odsetek respondentów, którzy jako główną przesłankę niekorzystania z kredytu studenckiego wskazali obawy przed brakiem możliwości spłaty zadłużenia (7,3%). Warto zauważyć, że oba wyżej omówione czynniki były znacznie częściej wskazywane przez studentów studiów bezpłatnych niż studiów płatnych, a różnica wynosiła odpowiednio 2,25 i 3,92 punktu procen-

towego. Jest to zrozumiałe, gdyż w pierwszej grupie jest znacznie mniej osób obecnie pracujących, przez co ich obawy odnośnie przyszłości są znacznie większe.

Wykres 4.6. Czynniki wpływające na niechęć do skorzystania z programu kredytów studenckich

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Czynników wpływających na niewielkie zainteresowanie kredytami studenckimi można upatrywać także po stronie ustawodawcy oraz samych uczelni. Wśród badanych znalazła się znaczna grupa respondentów, która jako najważniejszy czynnik nieposiadania kredytu studenckiego zadeklarowała brak wiedzy o warunkach korzystania z kredytu (4,2%). Dodatkowo kolejne 3,2% badanych studentów miasta Lublin wskazało, że główną przesłanką nieuczestniczenia w programie są uciążliwe procedury ubiegania się o kredyt oraz jego rozliczanie. Wydaje się więc, że istnieje znaczny potencjał zwiększenia zainteresowania uczestnictwem w programie w odpowiedniej polityce jego promocji, która powinna być realizowana zarówno przez ministerstwo, poszczególne uczelnie, jak i same banki.

Podsumowanie

Przedstawione w publikacji badania uwidaczniają niedoskonałości polskiego programu kredytów studenckich, czego potwierdzeniem jest bardzo niska i stale malejąca powszechność wykorzystania tej formy finansowania. Pewną wskazówką co do potrzebnych zmian w tym zakresie przynoszą badania pokazujące determinanty uczestnictwa w programie. Tylko 28,6% respondentów jako główną przesłankę wskazało trudną sytuację finansową, czyli jedyną zgodną z założeniami ustawodawcy. Pozostałe osoby zdecydowały się na kredyt studencki ze względu na niski koszt kapitału i inne liczne preferencje. Traktują pozyskane środki jako

narzędzie do czerpania korzyści z inwestycji kapitałowych. Jest to niekorzystne nie tylko dla uczelni, gdyż w rzeczywistości nie wpływa to na dostęp do dodatkowych środków na poprawę jakości kształcenia, ale także dla całego społeczeństwa, ponieważ koszty licznych preferencji zapisanych w konstrukcji kredytu finansowane są z obciążeń podatkowych. Wydaje się więc, że zasadna jest zmiana warunków, na jakich przyznawane jest wsparcie, aby udało się wyeliminować nadużycia związane z korzystaniem z tej formy jedynie w celu spekulacyjnym. Niezbędne zmiany uwidaczniają także badania w grupie osób, które nie zdecydowały się na uczestnictwo w programie. Na szczególną uwagę zasługują deklarowane obawy przed zaciąganiem zobowiązania w związku z potencjalnym brakiem zdolności do jego spłaty w przyszłości. W tym przypadku rozwiązaniem może okazać się uzależnienie spłaty zobowiązania od wysokości przyszłych dochodów (*Income-Contingent Loan* – ICL). Oznacza to, że student po ukończeniu edukacji zobowiązany jest do spłaty w poczet zobowiązania określonej części dochodów, jednak jedynie w przypadku przekroczenia określonego progu minimalnego. Jeżeli absolwent nie uzyskuje dochodów wykraczających ponad próg lub nie uzyskuje żadnych dochodów, spłata zostaje zawieszona. Schemat ten jest obecnie efektywnie stosowany w wielu krajach¹³. Rozwiązanie to pozwoliłoby na zmniejszenie systemu preferencji obecnie stosowanych i na przesunięcie tych środków na zrekompensowanie bankom ryzyka niewypłacalności dłużnika lub wydłużonego okresu spłaty. Warto także zauważyć, że poprawę obecnego stanu można uzyskać dzięki reorganizacji systemu promocji oraz upowszechniania wiedzy o kredycie studenckim, na co wskazuje liczna grupa badanych studentów deklarujących brak wiedzy w tym zakresie.

Bibliografia

- Albrecht D., Ziderman A., *Student loans: An effective instrument for cost recovery in higher education?*, „World Bank Research Observer” 1993, Vol. 8.
- Barr N., Crawford I., *Funding higher education in an age of expansion*, „Education Economics” 1998, No. 6.
- Bassanini S., Scarpenta S., *Does human capital matter for growth in OECD countries? Evidence from pooled mean-group estimates*, OECD Economics Department, WP 282, Paris 2001.
- Berlinger E., *An Efficient Student Loan System: Case Study of Hungary*, „Higher Education in Europe” 2009, Vol. 34, No. 2.
- Chapman B., Ryan C., *Income-Contingent Financing of Student Charges for Higher Education: Assessing the Australian Innovation*, „The Welsh Journal of Education” 2002, Vol. 11, No. 1.
- Colclough C., *Raising additional resources for education in developing countries: Are graduate payroll taxes preferable to student loans?*, „International Journal of Educational Development” 1990, No. 10.
- Debande O., *Review of Instruments for Student Loans in Tertiary Education*, „European Journal of Education” 2004, Vol. 39, No. 2.

13 M. Kędzierski, *Czas na kredyty studenckie. Instrument ICL wstępem do naprawy szkolnictwa wyższego w Polsce*, Centrum Analiz Klubu Jagiellońskiego, Analiza 1/2015, s. 1–22.

- Dente B., Piraino N., *Models for determining the efficiency of student loans policies*, „Journal of Higher Education Policy and Management”, August 2011, Vol. 33, No. 4.
- Johnstone D.B., *The Applicability of Income Contingent Loans in Developing and Transitional Countries*, „Journal of Educational Planning and Administration”, April 2004
- Kędzierski M., *Czas na kredyty studenckie. Instrument ICL wstępem do naprawy szkolnictwa wyższego w Polsce*, Centrum Analiz Klubu Jagiellońskiego, Analiza 1/2015.
- McCarthy I., Silliman B.R., *An Earned Student Loan Repayment Program: A Tax Policy Proposal*, „Journal of Business and Accounting” 2015, Vol. 8, No. 1.
- McMahon W.W., *Education and Development: Measuring the Social Benefits*, Oxford University Press, Oxford 2000.
- Mulig L., *Mired in Debt: Graduate School Debt*, „Business Studies Journal” 2014, Vol. 6, No. 1, Special Issue.
- Razaki K.A., Koprowski W., Lindberg D.L., *The Student Loan Crisis: Background, Motivations of Participants, and Regulatory Issues*, „Journal of Business and Accounting” 2014, Vol. 7, No. 1.
- Salmi, J., *Student Loans in an International Perspective: The World, Bank Experience*, Working Paper, No. 27295, January 2003, World Bank, Washington, DC.
- Shen H., Ziderman A., *Student Loans Repayment and Recovery: International Comparisons*, IZA Discussion Paper, No. 3588/2008.
- Ustawa z dnia 17 lipca 1998 r. o pożyczkach i kredytach studenckich (Dz. U. z 1998 r. Nr 108, poz. 685).

CZYNNIKI POZYTYWNE I NEGATYWNE WPŁYWAJĄCE NA KORZYSTANIE Z PROGRAMU KREDYTÓW STUDENCKICH

Streszczenie:

Przedmiotem publikacji jest analiza powszechności wykorzystania kredytu studenckiego w Polsce oraz identyfikacja czynników pozytywnie i negatywnie wpływających na decyzję młodych osób o przystąpieniu do programu. Analiza zamieszczona w opracowaniu oparta jest na wynikach badań zrealizowanych w 2015 roku przez Studenckie Koło Naukowe Finansistów Wydziału Ekonomicznego UMCS pod patronatem pracowników naukowych Katedry Bankowości na temat finansowych aspektów funkcjonowania studentów. W badaniu uczestniczyło 852 respondentów z wszystkich uczelni miasta Lublin. Opisane badania zostały poprzedzone identyfikacją różnorodnych modeli zastosowanych w poszczególnych państwach oraz weryfikacją powszechności uczestnictwa w oferowanych programach.

Słowa kluczowe: kredyt studencki, finansowanie kosztów kształcenia, edukacja

POSITIVE AND NEGATIVE FACTORS INFLUENCING THE USAGE OF STUDENTS LOANS PROGRAM

Summary:

The aim of this article is to analyze the prevalence of the use of students loans in Poland and to identify factors influencing the decision of young people to join the program. Analysis included in the article is based on the results of research carried out in 2015 by UMCS Economics Students Faculty under the auspices of lecturers of the Department of Banking, concerning financial aspects of students functioning. The study involved 852 respondents from all universities of the city of Lublin. The researches were preceded by the identification of various models applied in different countries and verification of the universality of participation in them.

Keywords: students loan, education, education costs financing